

VALÓSÁG

Az „átlagos” gyerekek oktatását szolgáló intézményrendszer mellett működik egy speciális oktatási-nevelési-fejlesztési igényeket kielégítő iskolarendszer is az országban, ahol különböző módon és különböző mértékben sérült gyerekeket és fiatalokat oktatnak. Tematikus számunknak megfelelően ezúttal ilyen típusú intézmények igazgatóival készítettünk interjút. A beszélgetésekből nemcsak ezeknek az intézményeknek a működési sajátosságaira, eredményeire és problémáira derül fény, hanem az is kiderül, hogy tanulságos példát szolgáltathatnak a “normál” intézmények számára. Nemcsak azért, mert pedagógusaik az átlagosnál is elhivatottabban végzik átlagosnál sokkal nehezebb munkájukat, hanem azért is, mert ők már régen megvalósították azokat a gyerekközpontú, személyes képességekhez és igényekhez igazodó iskolákat, amilyenek a “normál” rendszerben legfeljebb néhány pedagógus, szülő és gyerek álmaiban szerepelnek.

„Az ép társadalom nem nagyon fordul a sérültek felé”

Rimóczi Rudolf, a Mozgássérültek Állami Intézetének volt igazgatója

Educatio: Hogyan jött létre a mozgássérültek középiskolája?

Rimóczi Rudolf: Évtizedeken keresztül az volt jellemző, hogy kerekas székes életvitel mellett a fiatalok szülői segítségével úgy, ahogy elvégezték az általános iskolát, és ezután egy nagyon alacsony szintű foglalkoztatás folyt a mozgássérültek intézetében. Az olcsó munkaerőt kihasználva, néhány tsz-mellékküzemág és kézműipari vállalat nagyon nem embernek való foglalkoztatási lehetőséget kínált a mozgássérült fiatalok számára. Ez egészen a 80-as évek végéig tartott, amikor a fiataloknak még különböző színűre festett fonalakat kellett szétválogatni, a bélyegekről a ragasztót leáztatni, és műanyag vacakságokat kapirgálni, teljesen nevetséges pénzekért. Közben persze rendkívül nagy igény volt az iskolára és a szakmatanulásra. Az általános iskola elvégzésére csak néhány lehetőség nyílt az országban, a Pethő Intézet, a (Mexikói úti) Mozgásjavító Általános Iskola és Diákotthonában és Sályban volt egy halmozottan sérültek számára működő otthon és általános iskola. Az általános iskola elvégzése után azonban ezek a fiatalok megrekedtek, onnantól kezdve teljesen kilátástalan volt, hogy bekerüljenek valamilyen szakmai képzésbe. Magyarországon a mozgássérültek alulképzettek. Hogyne lennének alulképzettek, amikor nem tudnak bemenni az iskolákba. Szükség volt egy középfokú oktatási intézményre, amelyik akadálymentes helyen van, mert ezek a fiatalok kirekedtek minden középfokú oktatási intézményből a lépcső-rengetegek, a szűk

WC ajtók, a kabinet-rendszerű oktatás és hasonlók miatt. Tehát kellett csinálni egy iskolát. Az állami intézet viszont nem tudott iskolafenntartói jogosítványt szerezni, ezért 1990-ben létrehoztuk az Addetur Alapítványt. Az alapítvány megszerezte az iskolafenntartói jogosítványt, tíz évre szóló közoktatási szerződést kötött a fővárossal. 1993 óta működik az alapítvány által fenntartott középszintű oktatási intézmény, amelyben ma már 9–10. osztály, kétéves szakiskola, hároméves szakmunkásképző, négyéves normál gimnázium és a szakközépiskola ötödik évfolyama van. Mindez természetesen lehetőséget kínál egy felsőoktatási intézménybe való továbblépésre is.

E: Milyen szakmákat oktatnak?

R R: A szakmunkásképzőben nőiruha-készítő, kéziszővő és alapfokú számítógépes képzések vannak. A nálunk érettségizők közül a jobb képességűek jelentkeznek felsőoktatási intézményekbe, de akinek elsőre nem sikerül, elvégzi az ötödik évfolyamon a szoftver-üzemeltetői szakot. Ezalatt jobban felkészülnek, és még egyszer megpróbálják a felsőfokra bejutást. A mi nevelési, oktatási programunk a középfokú képzésre és a szakmai képzésre alapozott rehabilitáció. Emellett a rehabilitáció sok ága jelen van az intézet tevékenységében. Az orvosi rehabilitáció az egészségügyi intézményekre tartozik, de ha a sérült fiatal idekerül, itt elkezdődik a szociális rehabilitációja és folytatódik a mozgásrehabilitációja is. Vagyis állapotának megfelelő mozgásterápiát kap, amit nagyon komolyan veszünk, mert ha elhanyagoljuk a mozgásrehabilitációt, akkor hiába képezzük akármire, össze fog roszkadni az asztal mellett.

E: Hány fiatal él és tanul az intézetben?

R R: Mi két helyen működünk Budapesten. Egyik a Mozgássérültek Állami Intézetének nagyobbik épületegyüttese a Marczibányi téren, és van egy kisebb intézményünk is a Hermína úton, ahol a gimnázium 2–4. osztályai működnek, és 60 fő bentlakására van lehetőség. A Marczibányi téren 120 fő körüli a bentlakásos létszám, és a bejáró tanulók száma is 100 körüli. Zömmel mozgássérültek, de van közöttük egyéb egészségkárosodott és szociálisan igen hátrányos helyzetű fiatal is. Az intézet bentlakásos része állami intézmény, amely a Szociális és Családügyi Minisztérium fenntartásában működik.

E: Miért működik ez az intézmény minisztériumi fenntartásban?

R R: Fogalmam sincs. Ilyen típusú intézet szerte Európában, de talán az egész világon sehol nem működik minisztériumi fenntartás alatt.

E: Előnyösebb lenne a fővárosi fenntartó?

R R: Erről annyit tudok mondani, hogy a Mexikói úti intézményben, amelyik a mozgássérült gyerekek általános iskolai oktatását biztosítja, a bejárókkal együtt sincs annyi gyerek, mint nálunk, de van nekik hét kisbuszuk, amivel közlekedni tudnak, nekünk viszont összesen kettő van. De más példát is tudnék mondani. Nálunk nagyon fontos feladat a rehabilitációs programokon belül az önálló életvitelre való felkészítés. Ennek fontos része az ún. konyha-technika és az ezzel összefüggő gazdálkodás, vagyis a háztartás üzemeltetése. Évek óta szeretnénk egy tankonyhát létesíteni, mert egy üzemi konyha 60 kg-os burgonyatisztítójával és hatalmas méretű üstjeivel nem lehet önálló életvitelre felkészíteni senkit. Most már különböző pályázatokból és adományokból lassan-lassan összeáll a tankonyhánk. Lesz benne egy oktatóebédlő és egy oktatókonyha, amely képes egy nagy családot kiszolgálni. Évek óta törekszünk erre, de még mindig nincs kész. A Mexikói úti intézmény ezt egy év alatt összehozta, mert a főváros biztosította rá a szükséges milliókat. Ezzel szemben amikor én a minisztériumtól a szükséges fenntartási-karbantartási munkákhoz igényelek 51 millió Ft-ot, akkor kapok hetet, vagy legfeljebb 11-et.

E: Min múlik ez a nagy különbség?

R R: Sajnos nem tudok rá magyarázatot.

E: Nincsenek erre a célra meghatározott normatívák?

R R: Pusztán a normatívából nem tudnánk létezni. A normatívába a fejlesztések egyáltalán nem férnek bele, pedig a fejlesztés nélkülözhetetlen. A rehabilitációs munkához kellenek tantermek, oktatótermek, szakköri termek és egyebek. Magyarországon a törvény a rehabilitációs intézményekre vonatkozóan azt mondja ki, hogy míg egy négyzetméter jut az elhelyezésre, két négyzetméternek kell jutnia a rehabilitációs szolgáltatás ellátására. Nálunk ez az arány mindössze egy-egy, szerte Európában viszont ez az arány egy a hathoz vagy nyolc-hoz. Vagyis hatszor-nyolcszor nagyobb terület szolgál a rehabilitáció céljára, mint az elhelyezésre. Ami az intézményfenntartást illeti, nálunk bázisfinanszírozás van, tehát a támogatás egy része a bérre fordítódik, a másik része dologi kiadásokra. A bérhez minden évben hozzáteszik az emeléseket, de a dologi kiadásoknál nagyon kicsi az előrelépés. Az idei változatlan a tavalyihoz képest, és a tavalyi ugyanannyi volt, mint a tavalyelőtti, holott mindenki tudja, hogy a villany, a gáz, a víz-csatorna, az üzemanyag árak hova emelkedtek, a szakmunka ára hova szökött, és mennyit emelkedtek az élelmiszer árak. A dologi célokra fordítható pénz évvégére mindig elfogy, és azért nincs nálunk jutalmazási lehetőség, mert a bérmegegyeztetéseket is dologi kiadásokra költjük.

E: Miből tudtak mégis fejleszteni?

R R: A jelentősebb összegeket erre a célra pályázatokon lehetett elnyerni, de az sem problémamentes. Most például a szociális ellátó rendszer egyik nagy fejlesztési programja a "kitagolás", ami azt jelenti, hogy ezekből a nagy intézményekből kisebb, családasabb egységekbe kellene elhelyezni a sérülteket, annak érdekében, hogy nagyobb lehetőségük legyen az önrendelkezésre és az integrációra. Ilyen intézmények mindenütt vannak Európában, védett házaknak nevezik őket, mi lakóotthonoknak nevezzük. Megjelenik pl. az erre vonatkozó pályázati kiírás, de az a nagy hibája, hogy differenciálatlan. Mert az elnyerhető összeg pl. egységesen 15 millió Ft. Egy értelmi fogyatékosokkal foglalkozó intézmény igazgatója 14 millióért vesz egy háromszintes kertes házat, egy millióért kimeszelteti és berendezi, és harmadnapra már be is költöztethet 8–10 értelmi fogyatékos fiatait, akik ott megfelelő felügyelet biztosításával valóban normalizált körülmények közé kerülnek. De egy mozgássérült esetében 15 millióból ezt nem lehet megcsinálni, mert az ingatlanok többsége vertikális építmény lift nélkül, ami egy mozgássérült esetében szoba sem jöhet. Ráadásul az ingatlanok normál használatra készültek, 60 centis ajtókkal, takarékos helykihasználással, vagyis akármilyen ingatlant veszek, teljes átalakításra van szükség. Tehát ha én elnyerem 15 milliót, és 14-ért veszek egy házat, még nem vagyok sehol. Egyébként néhány évvel ezelőtt ezt már kipróbáltuk. Az alapítványunk Ecser községben éppen 14 millióért vett egy házat, de mire fogadókész állapotba került, 54 millió Ft-ba volt. Azóta oda már kiköltözött tíz mozgássérült fiatal, akik házasságban vagy társas kapcsolatban élnek. Van az objektumban öt, teljesen összkomfortos és mindenkinek az állapotához igazított másfél szobás kis lakás, és tartozik hozzá egy 80 négyzetméteres foglalkoztató műhely, amelyik korszerűen felszerelt és varrásra, ill. piacképes bőr, műanyag- és papírtermékek előállítására alkalmas. Tehát az ott lakók foglalkoztatása is megoldott.

E: Milyen pályázati lehetőségeik vannak?

R R: Nagyon sok pályázati kiíráshoz illeszkedik a mi rehabilitációs programunk. A Soros Alapítványnak nagyon sok pályázati kiírása van, a Szociális és Családügyi Minisztériumnak is van egy erre a célra létrehozott alapja, ezen kívül van a Fogyatékosok Esély Közalapítvá-

nyának, az Ifjúsági és Sport Minisztériumnak, a Kulturális Minisztériumnak, és a fővárosnak ill. a kerületeknek is. Mindezt figyelemmel kísérjük, és ahova lehet, oda pályázunk.

E: Milyen támogatást kap az intézetben működő alapítványi iskola?

R R: A tanulói létszám után járó normatívát, hiszen közoktatási feladatot látunk el. Ez a normatíva azonban még az alapítványi iskolában alkalmazott tanárok bérére sem elég. A másik forrás a gazdálkodó szervezetek és magánszemélyek adományai, a szakképzési hozzájárulás, amelyet néhány cégtől közvetlenül megkapunk. Ezen felül vannak a pályázatok és az adózó állampolgárok nekünk ajánlott 1%-ai. Éves szinten ez is milliós nagyságrendet tesz ki. Az alapítványi iskola éves költségvetése a 40 millió Ft-ot meghaladja, ennyinek össze kell jönni. Ebből kb. 200 tanuló oktatását tudjuk biztosítani.

E: Milyen életkorúak a tanulók?

R R: 14–15 évtől indul a képzés és 22 éves korig engedélyezhető a fogyatékosbeiskolázás, de magántanulónként idősebbek oktatását is vállaljuk.

E: Milyen arányban vannak a tanulók között a súlyosan sérültek?

R R: Nagyon sokfajta betegségű és állapotú tanulónk van. A bent lévő foglalkoztatottak 30%-a a súlyosak közé tartozik. Az ő esetükben a felkelés, a WC-használat, a tisztálkodás, az öltözködés közreműködőt, vagyis személyi támogató szolgáltatást igényel. Ettől kezdve aztán vannak fokozatok, attól függően, hogy ki milyen és mennyi időre szóló támogató szolgáltatást igényel. Egészen odáig, hogy van olyan fiatal, akinek éppen csak a cipőfűzőjét kell bekötni. A konduktoraink és a gyógytornászaink nagyon sokféle fejlesztést folytatnak. A mi pedagógiai és rehabilitációs alapelvünk az, hogy mindenki csinálja meg azt, amit képes megcsinálni. Tehát lehet, hogy otthon mindig anyu vajazta a kenyeret, de mivel ezt a fiatal önállóan is meg tudja csinálni, itt megcsináltatják vele. A másik alapelvünk az, hogy amire meg lehet valakit tanítani, arra tanítsuk meg. Pl. idejön a mozgássérült fiatal, aki korábban nem használt tömegközlekedési eszközt. Ha a szakembereink úgy látják, hogy ő erre képes lenne, akkor a villamosmegállóban gyakoroltatják vele a mozdulatokat, és megtanítták arra, hogy ezt hogyan kell csinálni. Amikor ide bekerül a fiatal, egy teljes körű vizsgálaton esik át, amiben pályaalkalmasság- vizsgálat, mozgásállapot- vizsgálat, és személyiségvizsgálat van. Kiderül, hogy mik a megmaradt képességei. Ezekre alapozzuk a képzését és a rehabilitációját, figyelembe véve a szándékát, az ambícióit és a mi lehetőségeinket. Ha ezek egybeesnek valamilyen ponton, akkor az ő élete 3–5 évre elrendeződött, vagy akár azon túl is. Mindenkinél személyes rehabilitációs programja van, amibe egészségmegőrzése, mozgásterápiája, iskolai oktatása vagy szakmai képzése, szociális támogatása, személyiségfejlesztése és mentális támogatása egyaránt beletartozik. Ezután kötünk vele ill. a szülővel egy megállapodást arról, hogy mi ezeket a programokat kínáljuk, és ebben tudunk segíteni, de helyette természetesen nem tudjuk megvalósítani, tehát az ő közreműködésére és akaratára feltétlenül szükség van. Ezek a programok rugalmasak és alakíthatók, évente kétszer vizsgáljuk és elemezzük a helyzetét, előrehaladását azoknak a szakembereknek a bevonásával, akik róla gondoskodnak.

E: Mindenkit fel tudnak venni, aki jelentkezik?

R R: Mindenkit fel kellene venni, de nem mindig lehet, mert nem mindenkinek tudunk bentlakást biztosítani. Ilyenkor előjegyzésbe kerülnek. A másik kérdés a fiatal állapota, ugyanis ettől függő egészségügyi és támogató szolgáltatásra van szüksége. Nekünk erre a munkára van egy bizonyos kapacitásunk, és amelyik ezt a kapacitást meghaladja, azt nem tudjuk felvenni. Egy nővért vagy egy gyógytornászt lehet egy kicsit terhelni, de ha túlterheljük, akkor az már rontja a szolgáltatás minőségét. Mi már körülbelül tudjuk, hogy az ún. "rossz

mozgók” milyen arányánál áll be az az egyensúly, amit nem szabad túllépni, mert akkor nem tudjuk biztosítani azt az ellátást, amit állapotánál fogva a fiatal igényelne. Ezért mindig csak annyi “rossz mozgót” tudunk felvenni, amennyit kibocsátunk. A másik szempont az, hogy minden ember fejleszthető, de a középfokú oktatáson belül nem mindenki képezhető. Tehát kell szabnunk valamilyen határt, ami az értelmi képességekre vonatkozik, ez pedig jelenleg a 80 körüli IQ-nál van. Most pl. van egy kísérleti osztályunk, ahol bizony vannak 70 körüli IQ-val is néhányan. Ők is fejleszthetők, de egy ilyen munka nagyon szakember-igényes. Ha egy ilyen fiatal bekerül egy osztályba, az nagyon igénybe veszi a tanárt, és hátráltatja a többiekét. Ilyenkor mindig felmerül a kérdés, hogy mi a fontosabb. Hogy a 15 fő az előírt tervnek megfelelően fejlődjön, vagy pedig annak az egynek a fejlesztése. Ezek a legsúlyosabb dilemmáink. A másik igen komoly problémát azok a fiatal felnőttek jelentik, akik súlyos mozgásállapotban vannak, a családjuk minden vonatkozásban, anyagilag, pszichésen és fizikálisan is kimerült, és ott lebeg a szülők felett a nagy kérdés, hogy mi lesz veled, ha én meghalok. Jelenleg 80 fölött van már az ilyen helyzetben lévő fiatalok száma, akik hozzánk nem egészen egy év alatt jelentkeztek. Ma még az ő problémáikat nem tudjuk megoldani. Nagy szükség lenne a szociális ellátó rendszerben egy olyan intézménytípusra, ami legalább napközben elfoglaltságot biztosítana számukra. Ahova reggel beviheti a szülő, este haza, de napközben történjen vele valami. Tehát egy foglalkoztatóról lenne szó, ami lehet játékos, lehet sportos, lehet szakmai vagy kulturális, mindenféle. Ilyen jelenleg nincs, de nagy szükség lenne rá.

E: Hány tanár dolgozik az intézetben?

R R: Az Addetura Alapítványi Iskolában 19 főállású tanár és öt óraadó, a Mozgássérültek Állami Intézete pedig 112 közalkalmazottat foglalkoztat. Többféle szakmai képzettségűek, kiváló szakemberek és a munkájukat nagy elhivatottsággal végzik, amire itt igen nagy szükség van. A támogató-szolgáltató ellátó munkatársaink, órán is, de többnyire szünetekben, étkezésnél, indulásnál, érkezésnél biztosítanak segítséget. Ők többnyire ápolók vagy szociális munkások.

E: A tanárok képzettsége megfelelő?

R R: Elvileg gyógypedagógusoknak kellene lenniük, de többségük nem az. Az értelmi fogyatékosok esetében fontosabb, hogy a tanár gyógypedagógus legyen, mint az ép értelmű mozgássérült esetében. Egy jó vénájú, empatikus pedagógus akkor is átlátja, hogy itt milyen segítségre van szükség, ha nincs speciális képzettsége. A mozgássérült esetében a gyógypedagógus szerepét a szomatopedagógus, a konduktor és a gyógytornász látja el, akik igyekeznek a fiatal mozgásállapotát és kondícióját fenntartani, javítani.

E: A szakmai gyakorlathoz saját műhelyeik is vannak?

R R: Igen, ezek itt vannak az intézetben. Szövőműhely, varróműhelyek, korszerű gépekkel felszerelve, két számítógépes oktató-laboratórium, amelyeknek a felszerelése miatt szintén nem kell szégyenkezniük. Szinte minden számítógépes oktatóprogramot képesek vagyunk használni. Mivel a műhelyek kapacitását nem használja ki teljesen az intézmény, más képzőhelyeknek is bérbe szoktuk adni. Van, amikor még szombaton is működnek a műhelyeink. Ebből némi bevétele is van az alapítványnak.

E: Az itt megszerzhető szakma egyenértékű egy normál iskolában megszerzett szakmával?

R R: Feltétlenül. Időnként tapasztaljuk ugyan az idekerülő fiataloknál, hogy az általános iskolai tudásszintjük alacsonyabb annál, ami a bizonyítványukban áll, de mi arra törekszünk, hogy sajnálatból senkinek ne adjunk semmiről bizonyítványt. Ez kettős becsapás lenne és mindenkinben csak rossz érzést keltene, az oktató tanárban is, és ha próbatételre kerül sor, a

fiatal emberben is. A szülők részéről időnként tapasztalunk olyan elvárásokat, hogy az ő szegény gyerekétől ne követeljünk annyit. Nagyon kevés az olyan szülő, aki reálisan meg tudja ítélni a gyereke képességeit.

E: Milyen az együttműködés az intézet és a szülők között?

R R: Az esetek többségében teljesen normális, de vannak szélsőséges esetek, és vannak közömbös szülők is. A szülők társadalmi összetétele nagyon vegyes. Vannak jómódúak, a többség az átlaghoz tartozik, és van néhány család, amelyik nagyon nehéz szociális helyzetben él.

E: Az alapítványi iskola kér a szülőktől anyagi hozzájárulást?

R R: Kérni nem kérünk, de a tájékoztatónkban benne van az alapítványi befizetés lehetősége. Vagyis aki képes rá, attól szívesen vesszük a hozzájárulást. Az 1%-os befizetések nagy része is a tanítványaink szüleitől származik.

E: A szülőkön kívül más szponzorai is vannak?

R R: Nagy ritkán akadnak. Van pl. egy Kft, amelyik átvállalta egy nehéz szociális helyzetből jött kislány teljes évi személyi térítési díját. Mert ugye a bentlakásért itt fizetni kell. Ugyanilyen szponzor magánszemélyként is van.

E: Mekkora ez a havi térítési díj?

R R: 18 ezer Ft a havi személyes térítési díj. Ez azért elviselhető, mert a családi pótlék összege megemelkedett, és amíg a fiatal nálunk lakik, idejön a családi pótlékja, tehát neki csak a különbözetet kell kifizetni. Ez nagyon sok esetben még így is teher a szülőnek. Ha nagyon nehéz a családi helyzet, előfordul, hogy az önkormányzat átvállal valamennyit a költségek-ből és a személyes térítési díj egy részét kifizeti. De előfordul, hogy a mozgássérült fiatal éppen azért nem iskolázzák be, mert otthon szükség van az ő járandóságaira, mert a család e nélkül nem tudna létezni. Volt olyan eset, amikor a jó képességű kislányt az anyja hazavitte, mert tudta, hogy a lánnyal együtt hazaviszi a rokkantjáradékát, az árva-járadékát és a családi pótlékot is. Mi a családokkal való kapcsolatot igyekszünk erősíteni, mert tudjuk, hogy védenecink abba a családi környezetbe kerülnek majd vissza. Tehát mindent megteszünk annak érdekében, hogy a családi kapcsolat megmaradjon és erősödjön, mert a visszatér oda vezet, a törvény öt évben maximálja a rehabilitációs időszakot.

E: Ki maradhat itt öt év után? És azután mi történik?

R R: Ahhoz, hogy itt maradhasson, felvételt kell nyernie egy felsőoktatási intézménybe. A törvény ugyan ezt nem mondja ki, de ez elég indok ahhoz, hogy az öt év meghosszabbítható legyen. Akik viszont csak szakmát szereznek, azoknak ki kell menniük. Az ő esetükben a visszakerülést megelőzően az intézeti szociális támogató csoport felveszi a kapcsolatot a családdal, a háziórvossal, az önkormányzattal, és a településhez legközelebb eső mozgássérült érdekvédelmi szervezettel. Igyekszik felkutatni, hogy az itt megszerzett szakmai képzettséggel milyen munkalehetőséghez lehet jutni az adott településen, ki tudják-e vinni a lakására a munkát, és akkor ő mint bedolgozó tevékenykedhet; vagy az állapota megengedi, hogy eljárjon egy integrált foglalkoztató helyre. Mindezeket megvizsgáljuk, és ezután engedjük el. Továbbra is igyekszünk figyelemmel kísérni a beilleszkedését és elősegíteni a további boldogulását. Egy mozgássérültnél pl. nagyon fontos, hogy legyen jogosítványa. Ma már elég költséges egy jogosítványhoz hozzájutni, de a költségek felét az alapítvány átvállalja. Aztán van olyan célja is az alapítványnak, hogy egzisztenciális támogatást nyújtson. Nem pénzt adunk, hanem munkaeszközt, varrógépet, számítógépet, ami segíti az önálló életvitelt, a munkavállalást és a beilleszkedést. Ezeket az eszközöket az alapítványtól pályázati úton lehet elnyerni. Azokat a pályázatokat támogatjuk, amelyekből kiderül, hogy a fiatal maga, vagy a családja is igyekszik saját erejéből megoldani a helyzetet. Van egy kölcsön-

akciónk is, amelyet a Soros Alapítvány támogatásával indítottunk be. Ez azt jelenti, hogy veszünk varrógépet, számítógépet, perifériákat, amelyek a fiatalok munkavállalásához szükségesek, és szociális bérleti díjért kikölcsönözzük őket. Nemcsak munkavállaláshoz szükséges eszközöket, hanem egyéb költséges eszközöket is kölcsönzünk nagyon alacsony bérleti díjért, pl. Betegemelőt, annak érdekében, hogy a fiatalot otthon jobban el tudja látni a család. Három év után aztán ezt az eszközt nagyon alacsony áron meg is vásárolhatja.

E: Saját foglalkoztatója nincs az intézménynek?

R R: Az állami intézetnek van egy partner-szervezete, a Luxin kft, ez a cég bérel az intézettől helyiségeket, és ezekben a helyiségekben történik a rehabilitációs foglalkoztatás, vagy pénzügyes foglalkoztatás, ahova bejárnak azok a védenceink is, akik ezt meg tudják tenni. Itt egy kis szövőüzem, egy kis bórdíszműves műhely, egy kis varroda és egy kis vegyes-üzem van, ahol festést, célszerszámok összeszerelését, csomagolást, papírmunkákat, számítógépes adatrögzítést, szövegszerkesztést, művészeti munkát végeznek a fiatalok. A tervünk szerint egy céggel szerződöttünk, aki hajlandó azokat foglalkoztatni, akiket mi javasolunk. Ezek azok a két-három év alatt szakképesítést szerzett fiatalok, akiket nem akarunk gyakorlatlanul hazaküldeni, vagy hozzá akarjuk őket segíteni a nyugdíjhoz szükséges munkaviszony megszerzéséhez. Ha a cégnek ezen felül még van kapacitása, akkor az innen már kikerült védenceinket foglalkoztatja. Jelenleg a cég bentlakókkal és bejárókkal együtt kb. 30 embert foglalkoztat. Szerződéses viszonya van az állami intézettel, és nagyon jól együttműködünk.

E: Nem lenne szükség nagyobb létszámú szociális foglalkoztatóra?

R R: De igen, feltétlenül szükség lenne, mert a mozgássérült az első, akit a munkahelyek elbocsátanak, és az utolsó, akit felvesznek, de itt az intézményben nincs hely erre a célra. Nem vagyunk erre megfelelően felkészülve. Ha pl. itt a kertben lenne egy megfelelő méretű üvegházunk, azzal a szakmai képzési palettánk és a foglalkoztatási lehetőségeink is bővíthetnének. Mozgássérültjeink a kertészeti munkák közül a palántaneveléstől a virágkötészig sokféle munkát el tudnának végezni. De egyelőre nincs ilyen lehetőségünk.

E: Hogyan változott az utóbbi években a sérült emberekhez való viszony Magyarországon?

R R: Az én véleményem szerint javulóban van. Ez a javulás részben annak köszönhető, hogy több éves törekvésünk eredményeként megszületett az Esélyegyenlőségi Törvény. Ez ugyan átütő szemléletváltozást nem hozott, de azért van hatása. A javuláshoz hozzájárult az Országos Fogyatékosügyi Program is, ami már a törvény nyomán jött létre. Ez a program kötelezettségeket ró a közintézményekre, az önkormányzatokra, az oktatási intézményekre és sok mindenkire. Ez szemléletet befolyásoló tényező is egyben. A felnőtt társadalom még nem igazán fogékony erre, de létrejött a Mozgássérült Emberek Önálló Élet Egyesülete, amelynek keretében ún. "informátorok" és "révész" teljesítenek szolgálatot. Valamennyien súlyos mozgássérültek, akik több éves tanfolyami képzésben vettek részt, hogy felkészülten lássák el az informátor, illetve a révész szolgálatot. Tulajdonképpen profi sorstársi segítők az orvosok, pszichológusok és gyógytornászok mellett. Visszavezetik a friss rokkantat (és annak családját, társát, gyermekeit) - kerekesszékes állapota ellenére- az értelmes életbe. A "révész"-nek sokfajta tevékenységük közül az egyik az, hogy kijárnak iskolákba, osztályfőnöki órákra, főiskolai-egyetemi kollégiumokba, vagy a honvédséghez, egyházi közösségekhez, nyári táborokba, és ott elmesélik, hogy a másmilyen embernek milyen az életvitele, milyen életérzései, milyen lehetőségei és milyen nehézségei vannak. Erre azért van szükség, mert az ép társadalom nem nagyon fordul a sérültek felé. Az ő beszámolóik révén és a tőlük szerzett információk révén biztosan állíthatom, hogy a fiatalok fogadókészsége a fogyatékos-ügyben összehasonlíthatatlanul jobb, mint a felnőtt társadalomé.

E: Végezetül szeretném megkérdezni, hogy ki vezeti most ezt az intézetet?

R R: Miután múlt év augusztusában nyugdíjaztak, most, másodszori pályázásra sikerült kineveznie a minisztériumnak egy új igazgatót. Közben én folyamatosan dolgoztam, mert a megbízott igazgató, aki korábban az intézet gazdasági vezetője volt, szerződéssel tanácsadóként alkalmazott. Vagyis az új igazgató megérkezéséig folyamatosan végeztem a vezetői teendőket.

E: Honnan jött az új igazgató?

R R: A Szociális és Családügyi Minisztériumból, fiatal, jól képzett szakember, aki tájékozott a fogyatékos ügyben. Intézményvezetői gyakorlata még nincs, de remélhetőleg majd beletanul.

E: Önként ment el nyugdíjba?

R R: Nem, 66 éves vagyok, és utolért a nyugdíjkorhatár. Rosszul érintett ez a dolog, mert szívesen maradtam volna. Nem beszélve arról, hogy nem sokkal ezelőtt írta alá Magyarország az Európai Szociális Chartát, és ez az eljárás annak szellemiségével nem egészen harmonizál. Ha egy igazgató, egy elnök, egy professzor vagy egyetemi tanár szellemileg és fizikailag is képes ellátni a munkáját, akkor nem illik felállítani, még akkor sem, ha arra a jogszabály lehetőséget kínál.

E: Hogyan történt a nyugdíjazása?

R R: Teljesen váratlanul megjelent egy minisztériumi államtitkár, egy főtanácsos és egy főosztályvezető, és rövid beszélgetés után tudomásomra hozták, hogy hány óra. Ezt követően behívtak a minisztériumba, ott ült két államtitkár és átadták a felmentő okmányomat. Ennyi a történet.

E: Mivel magyarázza, hogy ez ilyen sürgős volt?

R R: Nem kerestem rá magyarázatot, mert teljesen értelmetlen magyarázatokat keresni.

Az interjút Liskó Ilona készítette

“A fogyatékos gyerek is ugyanolyan gyerek, mint más”

Helesfai Katalin, a Vakok Általános Iskolájának igazgatója

Educatio: Hogyan került kapcsolatba a vakokkal?

Helesfai Katalin: 1968-ban végeztem az Egri Tanárképző Főiskolán magyar-történelem szakon, és utána vissza szerettem volna kerülni a családomhoz. Teljesen véletlenül kerültem a gyógypedagógia területére, mert a nagyothallók iskolájában kaptam állást, és diplomával a zsebemben gyerekfelügyelőként kezdtem el dolgozni. Abban az időben még nem volt ennyi iskola, és nem volt lehetőség Budapesten magyar-történelem szakkal elhelyezkedni. Nagyon hasznos volt az az egy év, amit gyermekfelügyelőként dolgoztam, hiszen a fogyatékos gyerekeket szabadidejükben, nem iskolapadhoz kötötten, hanem egyéb formában tudtam megismerni, tehát rengeteget tanultam. Egy év után átvettek az iskolai részlegbe, magyartörténelmet tanítani. Közben elkezdtem a gyógypedagógiai főiskolát, megszereztem a szurdopedagógia szakot, ami a hallássérültek oktatására jogosít fel, és a logopédia szakot is elvégeztem. Tizenhét évig ott dolgoztam, egy munkahelyen. Az utolsó 3 évében országos szakfelügyelő lettem, tehát valamennyi sikert intézményben és a nagyothallók intézményében szakfelügyeleti munkával is megbíztak. És akkor teljesen váratlanul, 1985-ben kerül-

tem ide, ebbe az iskolába. Igazgatóhelyettesi feladatokkal bíztak meg, de aztán úgy alakult, hogy a következő évtől kezdve igazgató lettem. Ez azt jelenti, hogy 15 éves igazgatói múlt van mögöttem. Éppen most lesz az újabb öt éves ciklusra az előkészület első stációja, tehát ma lesz az első értekezletünk. Beadtam még öt évre, nyugdíj előtt a pályázatomat. Nem tudom, hogyan alakul, de elképzelhető, hogy talán még öt évre igazgató maradok.

E: Tehát igazgatóhelyettesként jött ide. Hogy esett Önre a választás?

H K: Gondolom, hogy a fenntartó fővárosi önkormányzat ismerte a munkámat, ezért kértek fel egy évre. És aztán 15 lett belőle.

E: Nem bánta, hogy nem ment vissza a nagyothallókhoz?

H K: Nem bántam meg, mert számomra a gyerek az gyerek, és a fogyatékos gyerek is ugyanolyan gyerek mint más, legfeljebb az egyiknek a hallásával van probléma, a másiknak a látásával – de hogyha végigsétál valaki a házban, láthatja, hogy ugyanolyan gyerekeket élnek itt is, mint bárki más.

E: Volt valami, ami miatt itt maradt?

H K: Nagyon jó kis területbe csöppentem és sok új feladat állt az intézmény előtt. A legelső nagy feladat az volt, hogy ez a szép műemlék épület akkor nagyon rossz állapotban volt, kívül-belül, és a fenntartó 1986-tól kezdte el a felújítást. A padlástól a pincéig mindent felújítottak, és a pedagógiai szempontú kéréseket figyelembe véve tudtuk a renoválást és átalakítást megvalósítani. Pl. a kert végében lévő óvodaépület kialakítása remekül sikerült. A főépület műemlék épület, itt kötöttségek voltak, úgy kellett az iskolai és diákotthoni részt átalakítani, hogy azért jól hasznosítható legyen. Ez az épület egyébként mindig a vakoké volt, éppen 100 éve épült, 1901-ben.

E: Milyen nehézségeket talál a munkájában, és mi az, amit szeret benne?

H K: Én úgy fogalmaznék, mindig új feladat van, amit meg kell oldani. Kell is, hogy legyen némi nehézség az ember életében. Biztos, hogy a vakok oktatása nem könnyű, itt olyan speciális eszközökre van szükség, amelyek igen sokba kerülnek. Pl. egy pontírógép, ami a gyerek kezében a toll, ill. a ceruza, 79 500 Ft. 250 növendékünk van. Abból az óvodások még nem írnak, de 180 gyereknek elő kell teremteni. Vagy a beszélő számítógépet, vagy a Braille kijelzőt. Ezek azok a speciális eszközök, amelyek lehetővé teszik, hogy a gyerek önállóan tudjon dolgozni, és ne szoruljon mindig másokra. Ezek borzasztó sokba kerülnek. Vagy mostanában kitömött állatokat, domború földgömböket kell beszerezniünk. Egy domború földgömbnek 14 000 Ft az ára, és a vak gyerek kezében ott kell, hogy legyen. Nem elég egyet felmutatni az osztályban, hanem oda kell adni a kezébe. Ez nagyon sok pénzbe kerül, és a pénz előteremtése igen nagy probléma.

Fenntartónk a Fővárosi Önkormányzat, csak elismeréssel és hálával tudok szólni róla. Nemcsak az épület felújításáért, és nemcsak azért, mert működtetnek minket, hanem azért is, mert jól ismerik a problémáinkat és megoldják. Ha nem is azonnal, de előbb-utóbb biztos. Egyre több halmozottan sérült gyerekünk van, és a velük való foglalkozás, a terápiási jellegű fejlesztés nagyon fontos. Ehhez az utóbbi időben 21 álláshelyet kaptam. Ez óriási dolog egy intézmény életében. Tehát nagyon sokat tesz a fenntartó, de nem elég a pénz, hiszen nagyon sokba kerülnek az eszközök. Állandóan pályázunk, ha vannak segítőink, szponzoraink, tőlük is általában eszközvásárláshoz kérjük a támogatást.

E: Mesélne az intézet történetéről?

H K: 1825-ben a reformkori pozsonyi országgyűlésen merült fel először az igény a vak gyerekek intézményes nevelésére, oktatására. József nádor támogatón állt a gondolat mellé, olyannyira, hogy rögtön az országgyűlésen egy kis helyiséget biztosított egy pedagógus szá-

mára, aki két vak gyerekkel kezdett el foglalkozni, és nézegették a képviselők, hogy mi is történik ott. Ez mintegy bizonyíték volt arra, hogy érdemes velük foglalkozni. Egy évre rá már egy kicsi iskola nyílt meg Pesten a vakok számára. Aztán fokozatosan bővült az iskola. 40 évig a mai Zeneakadémia helyén működött. Persze elég viszontagságos volt a 100 év, sok költözéssel. Árvíz pusztított, és ott volt a szabadságharc is. Akkor pl. Vácra kellett menekíteni a gyerekeket. Elég romantikus története van az intézménynek. Végül 1901-ben itt, a Hermína mező szélén épült meg a Vakok Országos Nevelő és Tanintézete. Ma a nevünkből következik, hogy kikkel foglalkozunk: óvoda, általános iskola, speciális szakiskola, diákotthon és gyermekotthon vagyunk. Most már nagyon hosszú a nevünk, de ez tükrözi a feladatainkat. A mi intézményünkön kívül egyetlen olyan intézmény van, ahol vak gyerekek ilyen keretben tanulnak, ez egy egyházi intézmény, a Vakok Batthyány László Óvoda és Gyermekotthona. Ez fent működik a Svábhegyen, ott 50 gyerek van, nálunk 250.

E: Ez azt jelenti, hogy aki nem Budapesten él, annak is Budapestre kell jönnie?

H K: Igen, célszerű, ha idekerül, hiszen jelen pillanatban itt összpontosul mind metodikailag, mind pedig eszközileg az a megfelelő ellátottság, amire szükség lenne. De elkezdődött a vakok számára is az integrált oktatás, és remélem, meg is valósul.

E: Hol laknak a gyerekek?

H K: 156 gyerek lakik a diákotthonban, és közülük 12-en állami gondoskodásban, gyermekvédelmi gondoskodásban élnek. Hajdanán állami gondozottaknak nevezték őket. Ezért vagyunk gyermekotthon is, és gyermekotthoni státusunkból adódóan van egy lakásotthonunk, ahol ezeket a gyerekeket külön készítjük fel az életre, és külön próbáltunk egy kis otthont biztosítani számukra.

E: Milyen szakemberek dolgoznak az intézményben?

H K: Az intézményben elsődleges feltétel a gyógypedagógiai diploma, tehát a tiflopedagógiai szak, ezt én is elvégeztem közben. Ezen kívül a felső tagozatos oktatásban a szaktárgyi oktatáshoz szükséges diplomák is fontosak, van kémia szakos, matematika, magyar szakos, nyelv szakos kollégánk is. A zenei oktatáshoz természetesen kell egy zenei diploma, a gyógytestneveléshez gyógytornászaink, mozgástréningeink vannak, és külön logopédusaink. Általában a gyógypedagógiai végzettség a mi intézményünkben a tiflopedagógiai, és ami még nagyon fontos, az értelmi fogyatékosok képzésére jogosító diploma, hiszen az utóbbi időben nagyon sok a halmozottan sérült gyerekünk.

E: Mekkora a tantestület?

H K: A tantestületbe én mindig beleszámítom a gyermekfelügyelő kollégákat és a gyógypedagógiai asszisztenseket is, így 185 fős a testület. Ebben vannak délelőtt, tehát iskolai területen dolgozó kollégák, vannak nevelőtanár kollégák a diákotthonban, és vannak gyermekfelügyelők, illetve gyógypedagógiai asszisztensek, akik kísérik a pedagógiai munkát.

E: Milyen életkorú a tantestület?

H K: Örömmel mondhatom, hogy nagyon sok fiatal kollégám van, vegyes az életkori összetétel, de sok fiatal jön hozzánk. Általában a fiatalokkal az a probléma, hogy zömmel nők, és amikor elmennek szülni, akkor kiesik egy pár év. Ha átlagéletkort mondanék, az 30–40 közötti, ez abból is adódik, hogy többen nyugdíj előtt állnak.

E: Milyen szempontok alapján válogatják ki a pedagógusokat és a pedagógiai asszisztenseket?

H K: Először is a diploma fontos, a pedagógiai asszisztenseknél is szükséges a pedagógiai végzettség, és a gyermekfelügyelők közül is egyre többen elvégzik a gyermekfelügyelői tanfolyamot. A másik, hogy valakinek milyen affinitása van a vak gyerekekhez, ez nagyon fontos. A harmadik az, hogy halmozottan sérültekkel való pedagógiai munkát is vállalja fel az ille-

tő. Én pl. történelmet tanítok egy osztályban. Vak gyerekeknek könnyű történelmet tanítani. De hogy egy halmozottan sérült gyerekkel, aki vak, és van mellette középsúlyos értelmi fogyatékosága, hallássérülése, és lehet, hogy még mozgássérültsége is, mit lehet kezdeni, hogyan lehet nála kiépíteni azokat az elemeket, amelyek az önállóságát fejlesztik, ez már komoly munka és nagyon tiszteletreméltó.

E: Vannak-e megfelelő létszámban jelentkezők?

H K: Nem panaszkodhatom. Nálunk minden állás betöltött, soha nem is volt problémám. Fluktuáció inkább a gyermekfelügyelői állások terén van, hiszen nagyon sok fiatal jelentkezik. Leérettségiznek, eljönnek ide, aztán beiskolázzuk őket, vagy maguktól elmennek főiskolára-egyetemre. Ott mindig cserélődnek a kollégák. De az iskolai tantestület nagyon stabil. Oda nehéz bejutni.

Azt hiszem, aki a mi pályánkra jön, annál biztosan szó van elhivatottságról. A pénz, amit a kollégák kapnak, sajnos nem sokkal több, mint amit más pedagógus kap. Talán egy dologban különbözünk, hogy heti 19 órával dolgozunk az iskolai testületben, a diákotthoni nevelőtanárok pedig heti 26 órában. Ami plusz pénzt jelent, az az ún. gyógypedagógiai pótlék és a felzárkóztatási pótlék, ez kb. 5000 Ft körüli összeg havonta, amit szerencsére a gyermekfelügyelők is megkapnak. Az ő bérük egyébként nagyon-nagyon alacsony.

A kollégák számára fizetéskiegészítést jelentenek a különféle pályázatokból adódó szakanyagírások. Mivel el kell látnunk pontírásos tankönyvekkel a gyerekeket, és el kell látnunk a könyvtárat is pontírásos könyvekkel, szépirodalommal, ismeretterjesztővel, ezt a munkát a pedagógusok végzik. Adaptálják a könyveket, utána számítógépbe viszik, és egy Braillefordító programmal áteszik pontírásos változatba. Előkészítik, és végül egy lektori ellenőrzés után már nyomtatásra kerül a könyv. Ezek azok a feladatok, amelyeket itt házon belül egy kicsi plusz pénzzel el tudunk ismerni. Egyébként én nem nagyon tudok arról, hogy a kollégáim másodállásokba mennének, legfeljebb egy-kettő közülük. Azt hiszem, főleg a kezdők, akik a saját életüket próbálják megalapozni. Magántanítványt vállalnak, nyelvi területen. De azt érzem, hogy akik itt dolgoznak, azok teljes energiával dolgoznak.

E: Milyen speciális programok szerint tanítanak?

H K: Tulajdonképpen a tantervi anyag ugyanaz, mint az ép látású gyerekeknél. Tehát mi is a Nemzeti Alaptanterv és a kerettanterv alapján dolgozunk. Éppen most készítettük el a pedagógiai programunkat, amelyben van nevelési programunk is. De természetesen nálunk nemcsak ép értelmű gyerekek vannak, hanem van értelmi fogyatékos tagozatunk is, és vannak a halmozottan sérültek – rájuk specialitások vonatkoznak. Mi a megközelítésben, a módszerekben vagyunk mások. Pl. a tapintás fejlesztése, a hallás fejlesztése, a tájékozódás fejlesztése, az önálló életre felkészítés egészítik ki a tanterv szabta munkánkat. Nálunk az alapórák mellett van egy ún. rehabilitációs órakeret is, ezzel tudjuk egyrészt azokat a hiányokat pótolni, ami egy-egy gyereknél jelentkezik, és egy-egy gyereknél más és más problémában mutatkozik meg. Tehát ez az, amit pluszban nyújtunk. Ilyen pl. a látásnevelés, a gyógytestnevelés, ilyen a logopédiai kezelés, a különféle terápiás eljárások, utóbbi időben a zeneterápia, Ayres-terápia, lovasterápia, hidroterápia, mert szerencsére uszodánk is van. Mindez összekapcsolódik, igyekszünk egy-egy gyereket több oldalról is megközelíteni.

E: Milyen eredményt hoznak ezek a speciális módszerek?

H K: A halmozottan sérülteknél egyéni fejlesztési terv alapján dolgozunk. Míg az ép értelműnél megvan a tantervi anyag, és abból lebontja a pedagógus a maga számára a tanmenetben megvalósítandó feladatokat és egy osztállyal elsősorban frontálisan dolgozik, a halmozottaknál egyéni fejlesztési terveket állítunk össze. Ezt mindig egy-egy team készíti el, tehát a

gyerekkel foglalkozó pedagógusok, közülük egy személy teljes mértékben felel a gyerekért, és összefogja azoknak a munkáját, akik besegítenek, akár a kommunikációs fejlesztés, akár a zeneterápiás fejlesztés, akár a hidroterápia terén, tehát komplex módon állítják össze a programot. Az eredmények természetesen nem kiemelkedők vagy ugrásszerűek, hanem apróbb, fokozatos eredmények. De én azt látom, hogy pl. az uszoda nagyon fontos. Tíz évig ábrándoztunk róla. Nemcsak azért, hogy egy vak gyerek is tudjon úszni, hanem azért is, mert például a halmozottan sérült gyerekek sok esetben feszes izomzatúak, rossz mozgásúak, lógatják a fejüket, púpos a hátuk, nagyon sok gyerek lúdtalpas, vagyis a mozgásukkal súlyos probléma van. Most azt látom, hogy azok a gyerekek, akiket először alig lehetett bevonszolni a vízbe, ma már boldogan mennek be, mert megérinti, vagy körbefogja a víz a testüket, megnyugvás jelenik meg az arcukon, és már ez is egy óriási dolog. Mindössze két éve van uszodánk, de biztosan meglesz az eredménye. Második osztályos gyerekeket láttam úszni, fantasztikusan jól csinálják. Eddig mindig gond volt, hogy hova lehet egy vak gyereket elvinni úszni, mert összeütközik a látókkal stb. Ez mindig konfliktushelyzetet okoz, a szállításról nem is beszélve. Az, hogy helyben van az uszoda és így a testnevelés óra is, és van gyógytestnevelés és víziterápia, vagy úszás, nagyon sokat segít a testtartás és mozgás korrigálásában.

E: Maguk oldják meg az úszás oktatását?

H K: Van két úszóedzői szakkal rendelkező kollégám – ilyen dolgokra is oda kellett figyelni. Vagy a szakiskolában arra, hogy szakoktatók legyenek. Vagy átképzéssel oldjuk meg, vagy úgy vesszük fel a kollégákat, hogy már megvan a szakjuk.

E: Mi a gyakoribb?

H K: Az utóbbi időben sokat számít az állami támogatás, ami a továbbképzésekhez jár, anyagilag ez most nagy előrelépés a mi életünkben. Pl. a szakoktatók zöme gyógypedagógus és szakoktató, mert megvolt a gyógypedagógiai végzettsége és hozzá szerezte a szakoktatóit is. Sok kollégám jár továbbképzésre. Pl. az Ayres-terápiát nagyon sokan elvégezték, nagyon sokan jártak a zeneterápiás foglalkozásokra, ezen kívül a gyógytornászaim is rendszeresen részesülnek átképzésben. Pl. legutóbb az egyik kollégám a rehabilitációs úszást tanulta, vagyis azt, hogy az úszást hogyan tudjuk a rehabilitáció szolgálatába állítani.

E: Önök is szerveznek továbbképzést?

H K: Igen. Nekünk is van háromféle továbbképzésünk, akkreditált tanfolyamok. Az egyik azon pedagógusok számára készült, akik az integrációs lehetőségeket kihasználva fogadnak vak gyerekeket óvodában vagy általános iskolában. Ez a 30 órás tanfolyamunk általános képet ad a látássérülés okáról, a látássérülés mértékéről, és arról, hogy hogyan kell a látássérült gyerekekkel foglalkozni, milyen speciális módszertani eljárások vannak, akár a pontírás-rendszerrel, akár az abakusszal, a matematika oktatása terén, vagy milyen egyéb feladatok vannak a felső tagozatos szaktárgyi oktatás terén stb. Ezenkívül a mozgástrénereim által összeállított anyag alapján van egy szintén 30 órás tanfolyam, ahol nem mozgástrénerre neveljük a pedagógusokat vagy szülőket, hanem azt tanulják meg a kollégák, hogy mit kell tudnia egy vak gyereknek a tájékozódás, a biztos közlekedés terén, és hogyan lehet ebben segíteni őt. Ha házon belül, vagy otthon, a családi környezetben figyeli meg a vak gyereket valaki, akkor azt látja, hogy remekül tud tájékozódni, remekül mozog az ismert közegben. A probléma mindig akkor kezdődik, amikor ismeretlen területre kerül, akár utcára, akár egy új iskolába, új munkahelyre stb. Ezért fontos, hogy legyenek segítők, akik el tudják őket igazítani.

A harmadik akkreditált tanfolyam az önkiszolgálás elsajátíttatásáról, az önálló életre való felkészülésről szól. Hogyan tudja a gyerek felismerni a ruhadarabjait, honnan tudja, hogy melyik az eleje vagy a háta, hogyan kell mosakodni, hogyan kell a napi teendőket az ágyazástól a kenyérkenésig, a ruhadarabok kimosásáig elvégezni, tehát a háztartási munka megtanulása, a saját önálló élet kialakítása a célunk. Ezt a tanfolyamot szülőknek is szoktuk tartani. Ez nagyon fontos, mert sok esetben, ha egy vak kisgyerek születik a családba, megijednek a szülők, hogy mit is fogunk vele tenni? Gyakran abba a hibába esnek, hogy mindent megcsinálnak a vak gyerek helyett, ő csak üljön, jól elvan, nincs vele probléma, sajnálják. Pedig nem erre van szüksége, hanem arra, hogy önállóan meg tudja oldani a feladatait. A halmozottan sérült gyerek is nagyon sok mindent meg tud csinálni. A mozgástréner vagy a gyógypedagógus abban tud segíteni, hogy milyen apró lépésekkel lehet elsajátíttatni a gyerekkel ezt vagy azt a fogást, krumplihámozást, hagymavágást stb. Ismerek olyan halmozottan sérült gyereket, aki remekül tud tájékozódni, de ennek ki kell építeni az apró lépéseit. Ez az, amiben a gyerekek és a szülők számára mi segítséget nyújtunk.

E: Hogyan találják meg Önöket a szülők?

H K: A látássérültek számára működik egy Látásvizsgáló Országos Szakértői Bizottság. Ebben a bizottságban egy gyógypedagógus, egy szemész szakorvos és egy pszichológus, tehát egy team kerül kapcsolatba a látássérült gyerekekkel. Nemcsak vakok vagy gyengénlátók, hanem éplátók is jönnek. Ahol valami problémát talál az orvos, a védőnő, óvónő, vagy tanár, vagy maga a szülő, megkeresheti ezt a bizottságot, amely megvizsgálja a gyereket. Gyakorlatilag az ő javaslatuk alapján kapja meg a gyerek a megfelelő fejlesztést. Ha azt mondják, hogy maradhat otthon, mert nagyon jó, fejlesztő családi háttere van, vagy fogadókész a helyi óvoda vagy bölcsőde, akkor lehet, hogy otthon marad. Ha pedig azt mondják, hogy speciális fejlesztésre van szüksége, akkor a gyengénlátók iskolájába küldik, vagy ha olyan a gyerek látása, hozzánk. Ez óriási segítség. Ez a bizottság szórólapokon, születéseken, szemészeti szakrendelőkben próbálja megjeleníteni önmagát. Ez az egész szervezeti rendszer kiépült, a mozgássérülteknél is van egy ilyen bizottság, a hallássérülteknél is, tehát nagyon jó hálózat alakult ki Magyarországon.

Nálunk azok a gyerekek vannak, akik vagy egyáltalán nem látnak, vagy akiknek egy kicsi látásmaradványuk van, ez az ún. aliglátás. Ha számokban jelenítem meg, akkor 0–0,1-ig terjed a látásmaradványuk, szemben a mi 1,0 látásunkkal, az ép látással. Akik 0,1-en felül, kicsit jobban látnak, de eszközökre, nagyítókra, távcsőre, szemüvegre van szükségük, azok a gyengénlátókhoz kerülnek, vagy integráltak, de gyengénlátóként végzik az iskolát. A mi gyerekeink zöme koraszülött, tehát ők az inkubátoros gyerekek, a retinopathiás gyerekek. A létszámunk 65%-a ilyen kórokkal rendelkezik. Ez elég magas, sőt az óvodában már 85%! Azért nehéz általánosságban az iskoláról beszélni, mert az iskolánk szakiskolai részlegében, ahol most már 78 gyerekünk van, vannak gyengénlátók is. Ők egy picit szépítik a statisztikánkat, de az óvodai és az általános iskolai részlegen csak a vak és alig látó gyerekek vannak.

E: Az ilyen koraszüléssel járó látássérüléseknek van valamilyen társadalmi jellegzetessége?

H K: Nem tudom, hogy a koraszülésnek mi a háttere. Azt mondják, az egészségtelen életmód, a cigaretta, az alkohol, a rohanó, stresszes állapot minden bizonnyal befolyásoló tényező. De sajnos előfordul olyan eset is, amikor csodálatos 9 hónap telik el, és mégis koraszülöttként születik a gyerek. Sajnos az újszülöttnak a szeme a legérzékenyebb szerve, és nem véletlenül az sérül meg legelőbb. Az sem véletlen, hogy egyre nagyobb a halmozottan sérültek száma, ez is összefügg a koraszülöttséggel. Ezek a kicsi gyerekek, akik itt vannak, zömmel egy kiló körüli testsúllyal születtek.

E: Milyen a kapcsolatuk a szülőkkel?

H K: Amikor eljönnek a szülők a Látásvizsgáló Országos Szakértői Bizottsághoz, amely helyileg a mi intézményünkben működik, már akkor kapcsolatba kerülnek velünk. Már az első találkozáskor átmennek az óvodába, vagy az iskolába, és megnézik, hogy az milyen. Az óvodába kerülő gyerekek és a szülőkkel különösen intenzíven foglalkozunk. Az intézmény pszichológusa a szülők számára egy ún. szülői klubot vezet, ami azt jelenti, hogy együtt beszélgetnek olyan dolgokról, amelyek hasznosak a szülők számára, de egyénileg is felkereshetik a pszichológust. A pedagógusok a beszoktatási időben együttműködnek a szülőkkel, tehát ott van a szülő, láthatja, hogy mit csinál a gyerek, látja, hogy miként és hogyan fejleszti a pedagógus, és megtanulhatja, hogy ő azt otthon hasonlóképpen hogyan folytassa. Ezenkívül apróbb tanfolyamokat szervezünk, pl. a Braille-abc-t megtanítjuk a szülőknek, hogy a gyerekekkel való írásbeli kommunikáció terén a későbbiek során ne legyenek problémáik. A családi hátvégék egészítik ki a szülőkkel való foglalkozást, sőt az utóbbi időben a nagyszülőket, a testvéreket is idevárjuk. Nagyon nehéz egy látássérült gyerek testvérének lenni. Sok esetben a szülő úgy érzi, hogy a látássérült gyerekekkel többet kell törődni, és így a másik gyerek háttérbe szorul. Ezt fel kell dolgozni a másik gyerekeknek, sőt az is tudatosul benne, hogy a későbbiekben neki kell a testvérével foglalkozni. Mindenképpen meg kell oldani ezeket a feszültséget okozható lelki problémákat mind a szülőnél, mind a nagyszülőnél, és a testvéreknél. Működik intézményünkben az ún. szülői szervezet, tehát állandó a kommunikáció, beleszólnak az intézmény életébe ötletekkel, javaslatokkal, és kikérjük a véleményüket. Létrejött egy szülői egyesület is, ami annyiban más, hogy nemcsak az itt lévő gyerekek szüleit, hanem a korai fejlesztésben lévő, tehát a 0–3 éves korú gyerekek szüleit is fogadják, sőt azokat is, akik nyolcadik után innen kerülnek, gimnáziumba, középiskolába. Azok a szülők is részt vesznek ebben az egyesületben, akiknek gyermeke integráltan tanul, velük is szoros a kapcsolatunk.

Nálunk zömmel vidéki gyerekek vannak, és azt tapasztaltam, hogy a kisebb közösségekben, falun élő szülők sokkal természetesebben bánnak a gyerekekkel, mint a városi szülők, vagy azok, akik főiskolát-egyetemet végeztek. A természetes közeg, a természetes bánásmód a legjobb a gyerekeknek, mert ott ugyanúgy követelnek tőle, ugyanúgy bevonják a család életébe, a kerti munkába, és rengeteg praktikus dolgot megtanulnak. Inkább a városon élő gyerekekkel van probléma, ahol a rohanó életmód miatt gyorsan kell öltözni, gyorsan enni, gyorsan eljutni valahová, ezek a szülők mindent kivesznek a gyerek kezéből, és inkább megcsinálják helyette. Az utóbbi időben nagyon sok a munkanélküli szülő. Ez sok esetben abból is fakad, hogy halmozottan sérült gyerek mellett nemigen tudnak munkát vállalni, mert otthon vannak a gyerekekkel, és minden szempontból a gyerek felé fordulnak. Tehát a szülői attitűdnek sok összetevője van. Talán kétfajta szülőt lehet megkülönböztetni. Az egyik az, aki nagyon óvja-védi, ami nem jó szülői attitűd, mert elveszi tőle az önállóságot. És vannak, hála Istennek csak nagyon kicsi arányban, akik, ha nem is elutasítják, de "félreteszik" a gyereket.

E: Megrázó élmény, ha sérült gyermek érkezik a családba. Mennyire tudják ezt feldolgozni a szülők, mennyire maradnak együtt a házasságok?

H K: Sajnos ez is gyakori probléma az utóbbi időben, hogy szétválnak, és csonka családban nő fel a gyerek. Ezekben a szülői klubokban, és a családi hátvégéken a pszichológusok és gyógy-pedagógusok segítségével próbáljuk oldani azt a nagy terhet, ami egy-egy családra vagy éppen anyára, netán testvérré hárul. Nagyon fontos, hogy a szülők egymással is kapcsolatban legyenek, mert egyrészt nagyon sok apró, ügyes fortélyt tudnak egymásnak átadni,

másrészt, a szülő számára megkönnyebbülés, ha látja, hogy "nemcsak nekem van ilyen nagy problémám, hanem másnak is".

Most kezdjük a minőségbiztosítási rendszerünk kiépítését, ez most országosan minden területen, a gyógypedagógia területén is terjed. Ennek nálunk van már egy jó másfél éves előkészítő szakasza, ahol egyrészt mi magunk, pedagógusok ismerkedünk ezzel az újfajta rendszerrel, voltak nevelési értekezletek, tanfolyamokra jártak a kollégák, tehát most kezd tisztulni előttünk, hogy mit is akarunk, és hogyan próbáljuk ezt megvalósítani. Ehhez egy olyan felméréssel szeretném az alapot megadni, ami egyrészt a gyerekek státusáról szól: milyen állapotú növendékeink vannak, a szemészeti probléma mellett még milyen más egészségügyi vagy más jellegű problémájuk van, és ehhez a családi háttér is hozzátartozik: a család anyagi és szociális helyzete, kulturáltsága, tehát életük valamennyi összetevőjét szeretnénk alaposabban ismerni, mert csak így tudunk segíteni.

E: Hogy tapasztalja, egyre több gyerek születik látássérülten?

H K: Azért nem fogalmaznék úgy, hogy egyre több. Valóban volt felfutása ennek a koraszülöttségből származó látássérülésnek az utóbbi 15 évben. Volt olyan évfolyamunk négy éve, ahol a nyolcadikosokból négy osztályunk volt, összesen 37 gyerek, szemben azzal, hogy általában 12 fő szokott tőlünk kimenni. Ez az időszak volt az, amikor a retinopathiások száma nagyon megugrott. Most azt tapasztaljuk, mintha a technikának köszönhetően, meg a koraszülöttség visszaszorításának következtében, ez csökkenne. Az inkubátoros gyerekeknél a megfelelő oxigénmennyiség beállításával, illetve ha az inkubátorból kikerülés után helyes az orvosi ellátás, akkor talán csökkenthető a látássérülés kialakulása. Most már számítógéppel állítják be az inkubátor működését. Ez óriási dolog. A másik előrelépés a prevenció, az orvosi megelőzés. Látjuk, de nem tudjuk pontosan, hogy mi az oka annak, hogy most kevesebb vak gyerek születik. De ha megnézzük, összességében is kevesebb az újszülöttek száma. Országos felmérés erre vonatkozóan nincs, de talán a népszámlálás erre is adatot szolgáltat.

E: Hogyan folyik az integrált oktatás?

H K: A legújabb részlegünk az ún. módszertani központ, ahonnan az integráltan nevelt gyerekeket segítjük meg. 14-en vannak óvodában, és 40 gyerekünk van helyi általános iskolában. Ezek az ún. befogadó iskolák, akik befogadják a vak gyerekeket. De azért nincsenek minden esetben felkészülve befogadásra, hiszen a főiskolák, egyetemek még nem tanítják a hallgatókat arra, hogyan kell a pontírást vagy az önkiszolgálást, vagy a speciális eszközök használatát megtanítani. Nem véletlen, hogy erről szól az egyik akkreditált tanfolyamunk. Tehát próbáljuk segíteni ezeket az iskolákat, és az ott tanuló gyerekeket, szülőket. A tankönyveket eljuttatjuk hozzájuk, ugyanis a pontírásos könyveket csak mi gyártjuk. Ebben az Oktatási Minisztérium segít nekünk, de nem tudjuk valamennyi könyvet biztosítani, hiszen az új tantervekhez mindig új tankönyvek jelennek meg, és ahány iskola van, szinte annyiféle könyv. Mindig problémát jelent, hogy minden integrált gyerek számára legyen könyv. Jelenleg ezt még nem tudjuk megoldani, hiába van a minisztérium részéről ez a nagy segítségnyújtás. A taneszközöket, domború térképeket, abakuszokat, logaritmustáblákat, amelyeket a mi tanszerkészítő műhelyünk gyárt, szintén eljuttatjuk az iskoláknak. Ezeket a speciális eszközöket nem lehet üzletben kapni.

E: Hol vannak ilyen integrált iskolák és óvodák?

H K: Erről akár egy kis térképet is tudok mutatni, az ország minden részében vannak. Ez a fajta megsegítés, amit jelenleg nyújtunk, még nem teljesen megfelelő, ugyanis nagyon nehéz Budapestről Vas megyébe, vagy a Nyírségbe eljutni egy nap alatt. Ha viszont a pedagó-

gus megszáll, és ott marad, akkor egy gyerek két nap alatt elviszi a heti óraszámot. Az igazi megsegítés az lenne, ha a segítséget rendszeresen kapná meg a tanuló. Ezért úgy képzelnénk, hogy megmaradnánk mi központnak, de az ország nagyobb helyein ki lehetne építeni egy-egy részleget, mondjuk, Debrecenben, Pécsen, Győrben, Egerben, ahonnan kisebb körzetbe kellene kijárni az ún. utazótanárnak. Tehát most az a feladatunk, hogy megtaláljuk azokat a tiflopedagógusokat, akik közvetlenül tudnak segíteni. Győrött és Székesfehérvárott már van egy-egy ilyen pedagógus, aki helyben támogatja, segíti a gyereket. Jó lenne, ha ennek egy teljes rendszere épülne ki.

E: A szakiskolában milyen szakmákat oktatnak?

H K: Szakiskolánk a legfiatalabb részlege intézményünknek. Eredetileg ez az intézmény óvoda és általános iskola volt. A szakiskola egy új terület. A hármastagoltság itt is megvan: az ép értelműek számára számítógépezés sajátítható el, ezt később szeretnénk szövegszerkesztéssel kiegészíteni, ennek az alapjai már megvannak. A számítógépezés mellett lehetőség van még a szövegszövevény és a kosárfonás elsajátítására. Ezek OKJ-s szakmák. Az enyhe értelmi fogyatékosok kefékötést, szövevényezést, kosárfonást tanulhatnak. Akinél el lehet érni, hogy OKJ-képesítést kapjon, azt a fiatalat igyekezünk erre a szintre eljuttatni. Akinél ez nem érhető el, az csak egy tanúsítványt kap arról, hogy ezt a képzést elvégezte, mert ő nem tud olyan gyorsan dolgozni, vagy nem tud minden műveletet maga csinálni, vagy nem olyan szép esetleg az a munkadarab, ami a keze alól kikerül.

A legnagyobb probléma a halmozottan sérült tagozattal van. Számukra ún. készségfejlesztő szakiskola működik, kettős céllal: alapvető cél, hogy minél önállóbb legyen a kikerülő fiatal. Tehát a fejlesztés a manipulációra, a kommunikációra, egyáltalán a gyerek testi-lelki fejlesztésére vonatkozik, az önállóságát szolgálja. Azok a gyerekek viszont, akik ügyes kezűek, és tessék megnézni, a szövegyemet halmozottan sérült gyerek csinálta, meg azt a falvédőt is ott a falon, tehát akik képesek arra, hogy valamilyen munkát végezzenek, terméket előállítsanak, náluk azon vagyunk, hogy eljuttassuk őket erre a szintre.

E: Mi történik a gyerekekkel, hogyha itt befejezik a tanulmányukat?

H K: Három fokozat van: az ép értelműek általában 8.-ban kilépnek az iskolából, többen mennek gimnáziumba, és itt a kerületben a Neumann János Számítástechnikai Szakközépiskola is jó néhány gyerekünket fogadja. Ez azt jelenti, hogyha kilép egy kilenc fős nyolcadikos osztály, akkor mondjuk, egy gyerek megy a Neumannba. Korábban, mondjuk, tíz évvel ezelőtt ez úgy nézett ki, hogy a kilenc főből nyolc elment középiskolába, és egy elment mondjuk tanfolyamra, telefonkezelőre, vagy masször tanfolyamra, amit a szövetség szervezett számukra. Most megváltozott a helyzet. Középiskolába kerül tegyük fel 2–3 gyerek, de ott van a többi, aki nem annyira ügyes kezű, hogy masször legyen, ráadásul ahhoz már gimnázium kell, a telefonkezelői pálya betelt, nem kell, nincs szükség ezen a területen a látássérültekre. Ezért hoztuk létre a szakiskolánkat, hogy legyen valamilyen szakma, amit itt el tudnak sajátítani. Aztán, ha van benne kitartás és érdeklődés, utána még le tud érettségizni. Aki nálunk végez, két irányban tud továbbtanulni, egyrészt külső középiskolába kerülve, integráltan a látókkal; vagy marad ebben a szegregált formában, a szakiskolai képzésben. Az enyhe értelmi fogyatékos gyerekek a szakiskolai képzés után még egy vagy két évig ún. rehabilitációs csoportban vannak, és még kapják a pedagógiai megsegítést a munka, a személyiségformálás, önkiszolgálás terén. Van az iskolának egy nyaralója a Svábhegyen, ott egy csoportban 10 fő dolgozik évente, ez egyfajta előkészület a munkára. Akik munkát vállalnak, azok a Főkefe Ipari kft.-nél kapnak munkalehetőséget. Van egy kolléganőnk, aki az ún. munkába állást segítő tanár, aki a munkakezdekori együtt van

velük, még egy kis segítséget nyújt, majd aztán szép lassan belenőnek annak az intézménynek az életébe, és önállósulnak.

E: Mi történik azokkal a gyerekekkel, akik semmit nem tudnak csinálni?

H K: Azok a gyerekek vagy visszakerülnek a szülői házba, vagy az Értelmes Életért Alapítvány egy szociális foglalkoztatóhoz hasonló helyet biztosít számukra, ahol nappal ellátást kapnak, dolgozgatnak, közös kultúrprogramjaik, közös sétáik vannak, idejárnak hozzánk úszni. Egy komplex testi-lelki és munkára felkészítés folyik náluk. És végül vannak, akik speciális szociális intézményekbe kerülnek.

Ha valaki dolgozni tud és akar, akkor jelenleg tudunk számára munkalehetőséget biztosítani. Tehát nincs olyan gyerekünk, aki nem kap munkát. Más kérdés az, hogyha valamiért nem tud, vagy nem akar dolgozni. Hiszen van a vak személyi járadék, meg van esetleg egy olyan lehetőség, hogy elmehetnek nyugdíjba, és anyagilag az állam gondoskodik róluk. De nem az a cél, hogy nyugdíjból éljenek, hanem az, hogy csináljanak valamit.

E: Mennyire tudják követni a középiskolába kerülő gyerekek sorsát?

H K: Módszertani központunk úgy alakult ki, hogy amikor innen kikerültek a gyerekek, sokszor fordultak hozzánk a gimnáziumi tanárok tanácsért. Az első tapasztalatcserék a gimnáziumokkal zajlottak, bejártak ide a kollégák, órát látogattak, kicsit beleásták magukat a metodikába, beszélgetéseket biztosítottunk számukra, tehát így indult. Aztán később tevődött lejjebb, az alsóbb korosztályra, az általános iskolára a rendszeres megsegítés, de azóta is megvan ezekkel a középiskolákkal a kapcsolat.

E: Középiskolák számára is készítenek tankönyveket?

H K: Nem. Ez már a Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetségének feladatkörébe tartozik, tehát a gimnazisták és a főiskolás-egyetemisták életét már a szövetség pártfogolja. Minden évben zajlik egy találkozó ezeknek a fiataloknak a számára, ezt itt, a mi iskolánkban szokták megrendezni, mert ez országos jellegű rendezvény. Itt szállnak meg a gyerekek, itt zajlanak a foglalkozások. Itt aztán beszámolnak a problémáikról, előadják a kéréseiket. Ez minden évben júniusban van.

E: Mennyire szoros az együttműködés a szövetséggel?

H K: Szerencsére olyan főtitkára van a szövetségnek, aki hajdan szintén ebbe az iskolába járt, és nagyon szereti a gyerekeket. Bármilyen tanácsért, támogatásért hozzá tudunk fordulni. A budapesti szervezettel pl. volt egy közös kísérletünk a telefonkezelői szakma frissítésére, közös pályázaton vettünk részt. Tehát vannak közös pályázatok, közös rendezvények. Rendszeresen járnak át a szövetség központjába a gyerekek, szoktak rendezvényre, könyvtárba járni, tehát arra készítjük fel őket, hogy a sorstársi közösséghez való tartozás mindig bennük legyen. Valahol az is feladata ennek a módszertani központnak, hogy a "kint" tanuló vak gyerekeknek, aki nagyon egyedül van a látók között, valamiféle kapocs lehetőségét nyújtsa a sorstársakhoz. Nem véletlenül szervezzük módszertani központunkban azokat a tanfolyamokat, amelyek kiegészítik a gyerekek otthoni tanulását pl. abakusszal történő számolással, vagy a tájékozódásfejlesztéssel. Ezekre tanév végén szokott sor kerülni. Vannak olyan táboraink is, ahova ezek a gyerekek eljönnek és egy kicsit együtt vannak a társaikkal.

E: Milyen problémákkal kell a társadalomban "szembe kell néznie" egy vak embernek?

H K: A társadalom szemlélete nagyon sokat változott, javult. Ennek ellenére, a mai világban, amikor általában kevés a munkalehetőség, nem túl sok jut a vakok számára sem. Általában félnek a munkáltatók attól, hogyha odakerül egy vak fiatal, az vajon hogyan tud helytállni. Pedig manapság már olyan eszközök vannak a vak munkavállalók kezében, amelyekkel mindent meg tudnak csinálni, pl. a beszélő számítógép egy óriási dolog a vakok életében.

Az elmúlt 15 év alatt rohamosan fejlődött a technika. Kezdetben még speciális számítógépeket alkottak speciális programokkal a vakok számára, ma már ugyanazt a számítógépet használja a vak ember, mint a látó, ugyanahhoz le tud ülni, ha a másik feláll, és folytathatja a munkát. Annyi a különbség, hogy egy beszélő programot kell csatlakoztatni a géphez, és máris tudja használni. Nagy probléma volt, hogy a Windows rendszert – ami főleg képi megközelítés – nem tudták használni, de már ezt is megoldották. Az egyik kollégám is tevékenyen részt vett ebben az újításban, és már ezt is tudják használni. Ez óriási dolog, mert mindent el tudnak olvasni, mindent fel tudnak dolgozni, úgyhogy a munkáltatóknak nem kellene félni tőlük. Ha valaki szorgalmas, ugyanolyan munkaerő lehet, mint egy látó ember.

E: Ha jól tudom, az őket foglalkoztatók valamilyen kedvezményben is részesülnek.

H K: Hát igen, illetve ha nem foglalkoztatják őket, akkor bizonyos fajta “büntetést” kell fizetniük. Fontos lenne azokat a feltételeket megteremteni a vakok számára, amelyek meglete munkavégzésüket biztosíthatná. Arról van szó például, hogy a számítógéphez legyen egy megfelelő csatlakozás, és akkor máris megoldódott a probléma. Ez talán anyagilag megterhelő egy-egy intézmény számára, de ha rászánja magát, rájön, hogy érdemes, megtérül a befektetés.

E: Mennyire élnek még a vakokkal szembeni előítéletek?

H K: Lehet, hogy vannak előítéletek, de mind a rádió, mind a televízió, tehát azok a csatornák, amelyek eljuttathatják az információt az emberekhez, mostanában elég sokat tesznek ennek oldására. Az integrált oktatás is sokat számít, tehát egy kisebb közösségben, gondolkodunk egy falura vagy akár kisvárosra, könnyebben be tudják emelni a vak embert a közösségbe. Talán még mindig Budapesten a legnehezebb, mert itt van még a legtöbb látássérült. Az elhelyezkedés is itt a legnehezebb. Vannak nagyon rossz példák is, ami mindig kétségre ejt, gyakran ott állnak a látássérült emberek az aluljáróban, és kéregetnek. Rémülten érzem, ez biztosan nem jó kép a társadalom számára rólunk. Ugyanakkor azt hiszem, a dokumentumfilmek, vagy a Vakvagányok c. film hozzásegítik az embereket ahhoz, hogy egy kicsit megismerjék a vakok világát. Ez a film pl., azt hiszem, mindenképpen pozitív irányban befolyásolja a látók nézeteit a vakokról.

E: Változott-e a látássérültek egzisztenciális helyzete az utóbbi években?

H K: Biztos, hogy az esélyegyenlőségi törvény, amit a kormány hosszú-hosszú vajúdas után megalkotott, a fogyatékosokra tekintettel nagyon sok pozitív irányt jelöl meg. Ha mindez megvalósul, aminek a határideje 2005 és 2010, akkor azt hiszem, hogy a fogyatékosok élete Magyarországon is változni fog. Azt nem mondhatom, hogy jelenleg megkülönböztetett figyelmet tapasztalok a vak emberek munkába állását illetően. Nem hiszem, hogy a munka lehetőség biztosítva van a számukra, de azt látom, hogy akik főiskolát-egyetemet végeztek, azok mind dolgoznak. Nagyon sokan pl. nem vették igénybe a rokkantsági nyugdíjat. Itt a “házban”, a mi iskolánkban is dolgoznak elég szép számmal vak pedagógusok, és a legtöbbje nem használja ki a nyugdíj lehetőségét, ugyanúgy dolgozik, ugyanannyi bérért mint más látó munkavállaló. Nagyon kevés az egyéb juttatásuk. Jelen pillanatban még van vak személyi járadék, de a későbbiekben ez már nem jár, a fogyatékosügyi támogatásban jelentkezik, ami kiegészíti a keresetüket egy kis pénzzel, ami 2000 Ft körüli összeg. Biztos, hogy nem gazdagodnak meg tőle, hiszen nap mint nap sok olyan dologra kell ezt az összeget felhasználniuk, akár kazettákra, akár más eszközökre, vagy olyan szolgáltatások megfizetésére, ami előbb-utóbb biztosított kellene, hogy legyen a számukra. Gondolok a segítő vagy támogató szolgálat kiépítésén belül olyasmire, hogy legyen egy kísérője, aki egy nagy bevásárló köz-

pontba elmegy vele vásárolni, vagy ott helyben nyújtanak neki segítséget. Vagy egészségügyi intézményekben, vagy jogi vonalon, vagy egyéb helyeken kapjanak segítséget, mert nem mindenki jogász, nem mindenki tud a paragrafusok között kiigazodni. Ez nagyon fontos lenne.

E: Milyen nemzetközi kapcsolatai vannak az intézménynek?

H K: Pedagógiai munkánkban nagyon sok új feladat merült fel, gyakran tapasztalatlanok voltunk. A halmozottan sérültek pl. korábban elfeküdtek az egészségügyi gyermekotthonokban, ott voltak, és nem csináltak semmit. Ma már ezek a gyerekek, akik esetleg nem beszélnek 10 éves korukban sem, akik autisztikusak, vagy nem szobatiszták, már itt vannak, és fejlesztjük őket. Ez mindenképpen fontos. Mit kell velük tenni, ez volt az első nagy kérdés. Ebben komoly szerepük volt azoknak a nemzetközi kapcsolatainknak, ahol már előbbre voltak, mint mi. Ez természetesen elég veszélyes, mert egyszerű dolog ellátogatni Amerikába és megnézni, hogy ott mi van. Büszke is vagyok rá, hogy sok kollégát tudtunk külföldre kijuttatni. A halmozottan sérültek témájából négyen végeztek Amerikában, a Hilton-Perkins Alapítvány segítségével, egy kollégánk az integráció megvalósulását tanulmányozta. Philadelphiában a legújabb speciális eszközök használatát ismerte meg a mi iskolánkból két kolléga. De Európában szintén nagyon sok intézménybe jutottak el pedagógusaink, főleg a németek nagyon előre haladtak a halmozott témakörben, és a siket-vak oktatás terén. Nekem is vannak siket-vak gyerekeim, végigjártuk Nürnberget, Würzburgot, és voltunk kisebb alapítványi intézeteknél. Würzburg pl. egy óriási nagy városrész, ahol szinte csak halmozottan sérült gyerekek vannak és velük foglalkoznak. Nagyon sok jó tanácsot kaptunk, de ennek a megvalósítása a helyi adottságokhoz képest kell, hogy megtörténjen. Lengyelországgal is nagyon jó kapcsolatunk van. Ott a szülői szervezetek óriási előrelépéseket tettek. Onnan voltak nálunk látogatók, és a kollégáim is kimentek és végignézték egy jó pár intézményt. Hollandiával is jó kapcsolat alakult ki, vagyis benne vagyunk a nemzetközi vérkeringésben. A Világszervezet elnöke egy nemzetközi program keretében számítástechnikai vonalon szervezett júniusban továbbképzést itt, Magyarországon a kollégák és külföldi pedagógusok számára, ami a halmozottan sérültek számítástechnikával való kapcsolatát, illetve a számítógépnek a pedagógiai munkában való felhasználását segíti elő. Az európai konferenciákon is rendszeresen ott vagyunk. Öt évvel ezelőtt Magyarországon rendeztük a látássérültekkel foglalkozó szakemberek nemzetközi konferenciáját; itt, a mi intézményünkben laktak a konferencia résztvevői. Tavaly ugyanez Krakóban volt. Októberben tartottuk nemzetközi konferenciánkat, a 100 éves évfordulónkra, ahova olyan vendégeket hívtunk meg elsősorban, akik hozzánk hasonló gazdasági-társadalmi körülmények között élnek, a csehektől, Szlovákiából, Kárpátaljáról, Romániából stb. jöttek vendégek. Tehát olyan közegben összegeztük a tapasztalatokat, amelyek a saját életünkhöz hasonlatosak.

E: Tudnak-e segíteni abban, hogy a gyerekek eljussanak külföldre?

H K: Nálunk jelenleg angol és német nyelvoktatás zajlik, és ha lehet, igyekszünk az alapfokú nyelvvizsgáig eljuttatni a gyerekeket. Nagyon jó nyelvtanáraink vannak, ráadásul látássérültek is, tehát úgy tudják az anyagot átadni, ahogy az egy látássérültnek szükséges. Nagyon fontos, hogy a gyerek nyelvérzéke és akaratereje milyen. Önállóan folytathatja tovább a tanulást, a szövetség is rendszeresen szervez nyelvtanfolyamokat, de járhat egyéb helyekre is, a gimnáziumban, vagy főiskolán, egyetemen is tanulhat. Megvan a lehetősége. Az általános iskolából külföldre nemigen juttatunk ki gyereket, maximum cserélátogatások erejéig. De a mi gyerekeink pl. rendszeresen járnak sakkversenyekre, inkább a sport és a kultúra az,

ami lehetőséget ad erre. Egy párizsi intézménnyel van olyan cserelátogatási lehetőségünk, melynek keretében nyaranta szokott jönni 20 gyerek és 20 felnőtt, és tőlünk is szoktak utazni, kimondottan pihenés és az ország megismerése céljából.

E: Azt hiszem, büszkék lehetnek az épületre is.

H K: Szerencse, hogy egy műemléképületben van az iskolánk, és olyan hagyományai vannak, amelyeket ápolunk. Van pl. egy kis múzeumunk, ahol a tárgyi emlékek mind mesélnek. A Nádor-terem pedig különféle pályázatokból lett felújítva, rendben tartjuk, fantasztikus akusztikája van. Rendszeresen szervezünk hangversenyeket, nemcsak vak szereplők, hanem más neves művészek fellépésével is. Négy év alatt összesen 365 koncertünk volt. Volt, hogy 20-an voltak összesen, de ma már ott tartunk, hogy sok esetben "a csilláron is lógnak". Ezt mi nagyon fontosnak tartjuk, egyfajta küldetésként éljük meg. Kapunyitás, a környezet, Budapest, a zenerajongók felé, különösen most, amikor úgy érzem, hogy a zenei nevelésünk általában nem olyan, amilyennek lennie kellene. Ezért próbáljuk mindezt biztosítani, vagy ingyen, vagy egész minimális belépti díjért, hogy a rezsiköltségek megtérüljenek. Nagy büszkeségünk, hogy három éve, esténként a főváros fényei felénk fordulnak, megvilágították a bejáratunkat, és ez a szép, napsárga épület éjjel is gyönyörű itt, a Városliget szélén. Nagyon sokan látják ezt így, kívülről, de sajnos nem tudják, hogy mi történik a falak mögött...

E: Ez a nyitottság anyagi eredménnyel is jár?

H K: Bár nem tudjuk név szerint, ki küldte nekünk az adója 1%-át, de gondolom, hogy mindazok, akik az alapítványunkat ismerik. 1987 óta működik a Szól a Szív Alapítvány, és évek óta vannak rendszeres barátaink, akik támogatnak minket. Gondolom, ők azok, akik az 1%-ukat is ideküldték, és tudom, hogy sok neves ember van köztük. Ez sokat számít. Eddig ez évente kb. 3 millió forint volt, az uszoda is ennek köszönhető, egy részét a Szól a Szív Alapítvány fizette. Most az a tervünk, hogy egy sportudvart hozzunk létre, ha minden jól megy, télre meglesz, de nem akarom elkiabálni. Az Ifjúsági és Sportminisztérium is támogatná egy pályázat formájában, beadtuk a pályázatot, és várjuk az elbírálást. Nagyon fontos lenne, mert elég nagy szabad térségünk van, ahol atlétikát, távolugrást, labdahajítást és labdajátékot űzhetnének a gyerekek.

Az interjút Janni Gabriella készítette